

**O ISTORIE
A BIBLIEI**

John Barton (n. 1948) este un reputat specialist în studiul Bibliei. În anul 1973 a fost hirotonit preot în Biserica Angliei. Între anii 1991 și 2014 a fost Oriel and Laing Professor of the Interpretation of Holy Scripture la Universitatea Oxford. Lucrările și proiectele sale de cercetare au ca temă cărțile profetice ale Vechiului Testament, dezvoltarea canonului biblic, exegeza biblică și teologia Scripturii. După cum observă Bart D. Ehrman, scrierile lui John Barton se remarcă prin „erudiția lipsită de presiunea statutului academic”; deși accesibile, acestea „au multe de spus și pentru cei familiarizați cu studiul Scripturii“. Câteva dintre lucrările mai importante ale lui John Barton sunt: *Reading the Old Testament: Method in Biblical Study* (1984), *What is the Bible?* (1991), *Isaiah 1–39* (1995), *Making the Christian Bible* (1997), *Understanding Old Testament Ethics* (2003), *The Nature of Biblical Criticism* (2007), *The Theology of the Book of Amos* (2014).

JOHN BARTON

O ISTORIE
A BIBLIEI

POVESTEA
CELEI MAI
IMPORTANTE
CĂRȚI A LUMII

Traducere din engleză
de Cornelia Dumitru

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

Redactor: Dionisie Pîrvuloiu
Coperta: Angela Rotaru
Corectori: Cristina Jelescu, Anca Lăcătuș
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
DTP: Dragoș Dumitrescu, Dan Dulgheru

Tipărit la Monitorul Oficial R.A.

John Barton
A History of the Bible. The Story of the World's Most Influential Book
Copyright © John Barton, 2019
Original English language edition first published by Penguin Books Ltd.,
London in 2019.
The author has asserted his moral rights.
All rights reserved.

© HUMANITAS, 2021, pentru prezenta versiune românească

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Barton, John
O istorie a Bibliei: Povestea celei mai importante cărți a lumii. /
John Barton; trad. din engleză de Cornelia Dumitru; – București:
Humanitas, 2021
Conține bibliografie
Index
ISBN 978-973-50-6928-5
I. Dumitru, Cornelia (trad.)
2

EDITURA HUMANITAS
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/408.83.50, fax 021/408.83.51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0723.684.194

CUPRINS

Lista ilustrațiilor	9
Hărți	10
Mulțumiri	17
Introducere: Biblia astăzi	19
PARTEA I: VECHIUL TESTAMENT	
1. Israelul antic: istoria și limba	39
2. Narațiunea ebraică	59
3. Legea și Înțelepciunea	81
4. Profetia	109
5. Poezie și Psalmi	132
PARTEA A II-A: NOUL TESTAMENT	
6. Începuturi creștine	163
7. Epistole	184
8. Evangheliile	209
PARTEA A III-A: BIBLIA ȘI TEXTELE EI	
9. De la cărți la Scriptură	239
10. Creștinii și cărțile lor	265
11. Texte oficiale și neoficiale	293
12. Manuscrise biblice	316
PARTEA A IV-A: ÎNȚELESURILE BIBLIEI	
13. Tematica Bibliei	341
14. Rabinii și Părinții Bisericii	363
15. Evul Mediu	392
16. Reforma și interpretarea Bibliei	424
17. De la Iluminism până în prezent	448
18. Traducerea Bibliei	478
Concluzii: Biblia și credința	513
Lecturi suplimentare	535
Indice	547

Pentru Katie

LISTA ILUSTRĂȚIILOR

- p. 178 Partea de început a *Sulului comunității*, descoperit în Peștera 1 de la Qumran (Israel Museum, Jerusalem, 1QS, Bridgeman Images).
- p. 271 Fragmente din Evanghelia după Matei, dintr-un codex de secol III, din Egipt (Chester Beatty Library, Dublin, BP I, folios 1–2; © *The Trustees of the Chester Beatty Library*).
- p. 318 Ioan 7:52 în *Codex Sinaiticus* (British Library, London, MS 43725, folio 252r; © British Library Board/Bridgeman Images).
- p. 331 Deuteronom 32 în Codexul de la Leningrad (National Library of Russia, Sankt Petersburg, Firkovich B 19 A, folio 118v).
- p. 396 Bunavestire, pictură într-o *Bible moralisée* din secolul al XIII-lea (British Library, London, MS Harley 1527, folio 6v; © *British Library Board/Bridgeman Images*).
- p. 408 *Glossa Ordinaria* la Geneza 9 (Worcester Cathedral, MS 76, folio 31r, Photograph by Mr Christopher Guy, Cathedral Archaeologist, by permission of the Chapter of Worcester Cathedral).
- p. 416 Geneza 15 într-o Biblie modernă (*Biblia Hebraica Stuttgartensia*, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 1997, p. 22).
- p. 444 Deuteronom 32 în *Biblia Poliglotă Complutensă*, vol. 1 (Alcalá de Henares, 1514, Biblioteca Nacional de España, Madrid).
- p. 488 Începutul Evangheliei după Ioan în *Evangheliarul de la Canterbury* (The Parker Library, Corpus Christi College, Cambridge, MS 286, folio 208r; © The Master and Fellows, Corpus Christi College).
- p. 495 Începutul Evangheliei după Ioan în *The Holy Bible, conteyning the Old Testament, and the New* (Robert Barker, London, 1611; Annenberg Rare Book and Manuscript Library, Philadelphia, BS185 1611 L65 SCET/University of Pennsylvania Libraries).

INTRODUCERE: BIBLIA ASTĂZI

Criticul literar canadian Northrop Frye (1912–1991) scria despre Biblie: „Cartea asta enormă, lăbărțată, lipsită de tact, stă indiscutabil în mijlocul moștenirii noastre culturale, zădărnicipindu-ne toate strădaniile de a o ocoli”¹. Într-o epocă seculară, unii sunt surprinși cât de mult interes stârnește încă Biblia, așa cum au demonstrat manifestările organizate în 2011 cu prilejul celui de-al patrulea centenar al versiunii King James (KJV), numită uneori Versiunea Autorizată (Authorized Version, AV); prezența ei îi fascinează în continuare chiar și pe cei care nu cred în creștinism. Adesea, credincioșii socotesc Biblia ca inspirată de Dumnezeu și înzestrată cu un grad înalt de autoritate în materie de credință și practică. Pentru cei care nu cred, ea este un document central în cultura occidentală. Pe mulți cititori continuă să îi intereseze ca florilegiu de opere literare. Istoria răspândirii și interpretării acestor opere formează o parte capitală din istoria literaturii occidentale.

Volumul acesta deapănă povestea Bibliei, de la începuturile mitice și folclorice îndepărtate până la receptarea și interpretarea de astăzi. Descrie geneza, transmiterea și răspândirea Bibliei și arată cum a fost citită și folosită din Antichitate până în prezent, atât în limbile originale, cât și în traducere. Printre altele, sper că va risipi imaginea de monolit sacru a Bibliei, închis între două coperte negre de piele. Cartea va recupera imaginea Bibliei ca rezultat al unui proces îndelungat și complicat, ilustrând varietatea extraordinară a interpretărilor de care a avut parte de-a lungul veacurilor. Se va reliefa și dificultatea trecerii de la Biblie la credința religioasă: nici iudaismul, nici creștinismul, cele două religii care își revendică aceste cărți biblice ca fundament, nu pot fi explicate în întregime pornind de la Biblie. De fapt, Biblia conține multe elemente problematice pentru credința

---

1. Northrop Frye, *The Great Code: The Bible and Literature*, Routledge and Kegan Paul, London, 1982, pp. xviii–xix.

iudaică și creștină. Printre ele se numără nu doar trăsături ale lui Dumnezeu reprobabile din punct de vedere moral, de altfel bine cunoscute, ca măcelărirea unor oameni nevinovați (în povestirile despre cucerirea israelită a țării făgăduite), ci și varietatea genurilor literare (narațiune, profeție, poezie), multe nepotrivite pentru transmiterea unor definiții doctrinare. În plus, aceste cărți sunt scrise în contextul unor culturi antice cu care nu avem multe în comun. În același timp, vreau să arăt că Biblia este un izvor important de intuiție religioasă, cu condiția să fie citită în contextul original.

Istoria va include cu necesitate multă „pre“-istorie, deoarece voi explica în ce fel au fost alcătuite cărțile biblice, având în vedere că puține au un singur autor: majoritatea au un caracter extrem de compozit, unele depind de altele, astfel încât în cărțile mai noi observăm deja un proces de receptare a unor cărți mai vechi. Așadar, Biblia este în esență arhiva dialogului dintre autorii și transmițătorii tradiției, și multe dintre cărțile ei conțin comentarii pe marginea altora. Noul Testament comentează frecvent Vechiul Testament, considerat în cvasitotalitate „Sfântă Scriptură“ (voi explica înțelesurile acestui termen aparent familiar) în lumea în care s-a născut Noul Testament. Măsura în care Vechiul Testament rămâne o autoritate pentru creștini – și, dacă da, cum trebuie citit alături de ideile noi introduse de Isus, Pavel și alții – reprezintă și a reprezentat mereu o problemă majoră în teologia creștină. În 2 Timotei 3:16 Noul Testament spune despre Vechiul Testament că este Scriptură „insuflată de Dumnezeu“ (adică inspirată de Dumnezeu), iar creștinii au extins această idee și la cărțile neotestamentare. Nu e limpede totuși în ce fel afectează asta funcționarea concretă a Bibliei ori tipul de autoritate exercitat de ea asupra credincioșilor. Faptul că numim Biblia „inspirată“ sugerează că Dumnezeu a intervenit în crearea ei, însă modul cum s-a realizat această intervenție în practică e arareori definit.

Un alt scop e să prezentăm stadiul actual al studiilor biblice. În epoca modernă, Biblia a făcut obiectul unei investigații extraordinar de minuțioase, iar în legătură cu originile, înțelesul și statutul ei există un ocean de teorii în care cititorul nespecializat se poate îneca. Am de gând să descriu opinia predominantă, acolo unde există una, să discut chestiunile controversate și să le menționez pe cele unde e loc de mai bine.

Pe lângă aceste obiective descriptive, volumul susține și teza că Biblia nu „corespunde“ direct credinței și practicii religioase, fie ele iudaice sau creștine. Voi sugera că, deși Biblia – în sensul de colecție de texte religioase – e din multe motive de neînlocuit, în esență creș-

tinismul nu e o religie scripturară, axată pe o carte, văzută ca scriere unică și sfântă. În mod similar, nici iudaismul, deși venerază foarte mult Biblia ebraică, nu e bibliocentric, cum se crede în genere. Probabil că islamul este tipul ideal de religie a cărții și, în comparație cu el, iudaismul și creștinismul se găsesc la o distanță considerabilă de principalul lor text sfânt. Biblia se deosebește foarte mult de un crez ori de o „mărturisire de credință“, ca marile mărturisiri protestante – *Mărturisirea de credință de la Augsburg* pentru luterani, ori *Mărturisirea de credință de la Westminster* pentru unii calvini. E o învălmășeală de materiale, puține abordând direct lucrurile care trebuie crezute. Istoria Bibliei este, așadar, relatarea *interacțiunii* dintre religie și carte – nici una nesuprapunându-se perfect peste cealaltă.

Unele variante de creștinism se pretind simplu „biblice“ (nici o variantă a iudaismului nu o face), însă realitatea e că structurile și conținutul credinței creștine, chiar și în rândul creștinilor convinși că propria credință se întemeiază pe Biblie, sunt organizate și articulate foarte diferit de ceea ce spune Biblia. Asta se vede cel mai bine în fundamentalismul creștin, care idolatrizează Biblia, și totuși o răstălmăcește în mare măsură.¹ Fundamentalistii venerază o Biblie care de fapt nu există, un text perfect care le oglindește în mod deplin credințele. Descrierea făcută în cele ce urmează Bibliei (cu toate ale ei) va fi deconcertantă pentru cei care o idealizează, însă voi arăta că Biblia nu este și nu poate fi singurul fundament nici pentru iudaism, nici pentru creștinism. În consecință, voi pleda pentru tipul de studiu critic practicat de bibliștii moderni, care abordează Biblia fără premisa că tot ce spune ea trebuie socotit autoritar și adevărat.²

În realitate, nici o variantă de creștinism sau de iudaism nu corespunde punct cu punct conținutului Bibliei, care adeseori nu mai are legătură cu cartea în forma de azi, și mai ales cu modul în care este citită. Creștinismul, de exemplu, are doctrine fundamentale, ca doctrina Treimii, aproape cu desăvârșire absente din Noul Testament; invers, în Noul Testament există idei centrale, ca teoria Sfântului

---

1. Argumentez succint teza în volumul meu *People of the Book? The Authority of the Bible in Christianity*, SPCK, London, și Westminster John Knox Press, Philadelphia, 1988; ediția a II-a, cu un capitol adițional, 1993; ediția a III-a, cu un nou capitol adițional, 2011. În legătură cu fundamentalismul, v. lucrarea definitorie a lui James Barr, *Fundamentalism*, SCM Press, London, 1977, ediția a II-a, 1995.

2. Am avansat teoretic acest aspect în volumul meu *The Nature of Biblical Criticism*, Westminster John Knox Press, Louisville, Kentucky, 2007, însă cartea de față îi va conferi substanță și va demonstra practic modul cum înfățișează istoria Bibliei.

Pavel despre „mântuirea în har prin credință“, care cel puțin până la Reformă n-au făcut deloc parte din ortodoxia oficială și nici măcar acum nu se regăsesc în crezuri. În mod similar, elaborarea datinilor și tradiției religioase în iudaismul ortodox trece cu mult peste tot ce implică Biblia ebraică: spre exemplu, interdicția de a consuma carne și lactate la aceeași masă, cu tot ce presupune ea pentru designul bucătăriilor, în încercarea de a evita contactul accidental între cele două tipuri de produse, e corelată cu Exod 23:19 („să nu fierbi un ied în laptele mamei lui“)*, dar depășește cerința textului în sine, așa cum se admite în general în iudaism.¹

Biblia are o importanță centrală și în iudaism, și în creștinism, însă nu ca text sfânt din care se pot configura într-un fel sau altul întregi sisteme religioase. Conținuturile ei luminează originile creștinismului și ale iudaismului, alcătuind totodată literatura spirituală clasică din care se pot inspira ambele credințe; însă nu constrâng generațiile succesive așa cum ar face-o o constituție scrisă. Pur și simplu nu sunt de această natură. Sunt un depozit de scrieri care modelează și sunt totodată modelate de cele două religii în diverse stadii ale dezvoltării lor, față de care generațiile succesive de credincioși au reacționat în diverse feluri, chiar critice. Atribuirea de autoritate religioasă unui asemenea document forțează sensul termenului „autoritate“ și poate fi susținută doar prin conceperea unor modalități speciale de interpretare, diferite de cele utilizate în interpretarea altor cărți.

Faptul că textul său sfânt e format dintr-un amestec de scrieri de multe genuri – în special narațiuni, aforisme, poeme și epistole – introduce un grad mare de complexitate în creștinism. Catolicismul a recunoscut și alte surse de autoritate pe lângă Biblie, dar a privit Biblia ca înzestrată cu un anumit caracter ultim; protestanții au elaborat teorii conform cărora tot ce contează pentru religie e prezent într-un fel sau altul în Biblie, iar unii chiar au susținut că nu se poate crede sau face nimic din ceea ce Biblia nu consfințește în mod explicit. În opinia mea, această poziție abuzează de textele biblice, care sunt foarte importante pentru credința creștină, dar n-au cum să poarte povara care li se pune uneori pe umeri. Iudaismul abordează

---

* Citatele biblice în limba română sunt preluate din Biblia Cornilescu revizuită. Notele marcate cu asterisc aparțin traducătorului sau redactorului (n.red.).

1. Dacă nu sunt alte mențiuni, citatele din Biblie sunt preluate din New Revised Standard Version (NRSV). Această versiune a devenit standardul pentru citate în mediul academic; alte versiuni sunt discutate în capitolul 18.

Biblia mai subtil: deși o cinstește în aceeași măsură ca mulți creștini, nu pretinde că tot ce se practică efectiv în religie este derivat din Biblie și admite dezvoltarea în direcții noi. Prin urmare, iudaismul are o carte sfântă și un set de credințe și practici religioase, dar se știe că cele două nu se corelează exact, în ciuda faptului că sunt percepute drept congruente; și s-ar putea ca acest model să fie mai potrivit pentru înțelegerea creștinismului decât percepția protestantă că doctrina și practica derivă nemijlocit din Biblie. Întrucât lasă un spațiu între Biblie și religie, acest model dă Bibliei posibilitatea de a fi privită în mod independent, iar credinței religioase de a se dezvolta fără a fi mereu constrânsă de ea. Relația dintre cele două presupune o negociere constantă.

BIBLIA ȘI CULTURA

Biblia are două tipuri de prezență în lumea modernă. În primul rând, în societățile occidentale, supraviețuiește ca vestigiu sau fantasmă la periferiile culturii populare și culte, ca sursă de citate și aluzii. Jurnaliștii pot presupune și acum că cititorii vor recunoaște înțelesul unui context de tip „David și Goliat“, ori că vor detecta referințele la bani ca rădăcină a tuturor relelor – chiar dacă nu știu de unde provin aluziile (adeseori unii au impresia că sunt din Shakespeare). Multe persoane vor recunoaște, de pildă, următoarele citate:

„Sunt eu păzitorul fratelui meu?“ (Geneza 4:9)

„Omul nu trăiește numai cu pâine.“ (Deuteronom 8:3)

„Pielea de pe dinți.“ (Iov 19:20)

„Anii vieții noastre se ridică la șaptezeci de ani.“ (Psalmul 90:10)

„Cei răi n-au pace.“ (Isaia 48:22)

„Sarea pământului.“ (Matei 5:13)

„Mărgăritare înaintea porcilor.“ (Matei 7:6)

„În casa de poposire nu era loc pentru ei.“ (Luca 2:7)

„Căci nu este stăpânire care să nu vină de la Dumnezeu.“ (Romani 13:1)

„Osteneala dragostei.“ (1 Tesaloniceni 1:3)

Însă probabil nu vor cunoaște sursa exactă și încă și mai puțin probabil că vor cunoaște rolul exact jucat de aceste versete în diversele cărți din care provin. Cultura biblică, cum i se mai spune, există încă,

PARTEA I
VECHIUL TESTAMENT

ISRAELUL ANTIC: ISTORIA ȘI LIMBA

Biblia ajunge la noi venind din lumea Mediteranei orientale. Mare parte din ceea ce creștinii numesc Vechiul Testament a fost scris în actuala zonă a Israelului/Palestinei, majoritatea probabil la Ierusalim. Unele texte ar putea proveni din Mesopotamia (actualul Irak), unde în secolul al VI-lea î.Cr. au fost exilați mulți evrei; altele posibil din Egipt, unde în aceeași perioadă a viețuit o comunitate evreiască substanțială. E posibil ca în Vechiul Testament să existe pasaje mai vechi, din secolele al X-lea sau al XI-lea î.Cr., însă cercetătorii moderni tind să creadă că secolul al VIII-lea – posibil și epoca lui Homer – reprezintă cea mai timpurie perioadă verosimilă; ultima carte veterotestamentară (Daniel) datează din secolul al II-lea î.Cr.

Aici ar putea apărea deja câteva surprize. În general se crede că fragmente extinse din Biblie sunt mult mai vechi, istorisirile despre personaje ca Avraam, Isaac sau Iacov din cartea Genezei datând din mileniul al II-lea î.Cr. Povestea depănată de Biblie acoperă într-adevăr o perioadă foarte lungă; însă aproape sigur forma scrisă a cărților care o descriu nu datează din aceeași antichitate îndepărtată. În cazul celor dintâi istorisiri din Geneză, dar al relatărilor privind activitatea lui Moise din Exod, dispunem probabil de versiunea scrisă a unor istorisiri care la origine au circulat oral într-o cultură în mare parte analfabetă, deși unii bibliști le cred ficțiune pură. (De remarcat că Moise și predecesorii săi abia dacă mai sunt pomeniți de Biblie până la literatura despre care știm sigur că provine din secolul al VI-lea î.Cr., îndeosebi Isaia 40–55.) Prin urmare, istorisirea originilor lui Israel reprezintă în cel mai bun caz o amintire folclorică, ale cărei detalii e improbabil să rămână exacte pe o perioadă mai mare de o generație. Asta înseamnă că avem un acces redus la istoria lui Israel pentru epocile acoperite de cărțile introductive ale Bibliei, cele reunite în Pentateuh (termen grec care înseamnă „cinci suluri“ și desemnează Geneza, Exodul, Leviticul, Numerii și Deuteronomul).

De asemenea, la celălalt capăt al cronologiei, nu se prea știe că unele cărți veterotestamentare sunt mai recente decât tragediile grecești sau operele lui Platon și Aristotel. În parte, asta se datorează faptului că scrierile mai târzii își proclamă o obârșie mai veche: *Ecleziastul* (*Qohelet* în ebraică) pare să-l revendice ca autor pe Solomon, care a trăit în secolul al X-lea î.Cr., iar Daniel se pretinde aproape contemporan cu Ieremia, trăind în timpul exilului din secolul al VI-lea. Însă potrivit consensului general de acum, ambele cărți sunt creațiile unei perioade posterioare, iar în cazul lui Daniel, nici mai devreme, nici mai târziu decât epoca Macabeilor, luptători evrei pentru libertate din secolul al II-lea î.Cr., care mai apoi au întemeiat o dinastie. Așadar, Vechiul Testament nu provine dintr-o singură perioadă din istoria lui Israel, ci de la date foarte diverse și dintr-o varietate de locuri. Reprezintă literatura națională a unei țări mici: Israelul este cam de mărimea Țării Galilor sau a statului Maine. Înainte de epoca modernă, Israelul a avut o existență cu adevărat independentă numai câteva veacuri, posibil din secolul al X-lea până în secolul al VII-lea î.Cr., altminteri fiind subjugat principalelor puteri regionale: Egiptului, Asiriei, Imperiului Babilonian sau regatelor elenistice care au controlat Orientul Mijlociu după moartea lui Alexandru cel Mare în 323 î.Cr. În sine, Israelul era un stat fără importanță geopolitică, dar se afla la răspântia mai multor rute comerciale din Orientul Mijlociu, fiind astfel expus influențelor din partea vecinilor mai mari și mai însemnați.

Dacă dorim să înțelegem dezvoltarea literaturii sale naționale, e necesar să avem în vedere o schemă a istoriei Israelului în cadrul mai larg al lumii antice din Orientul Apropiat. Însă istoria așa cum o reconstituie istoricii moderni se deosebește considerabil de povestea spusă de Vechiul Testament. Începem schițând această poveste, continuând apoi cu reconstituirile moderne.

POVESTEA BIBLICĂ

Vechiul Testament lasă impresia că originile poporului Israel datează într-adevăr din mileniul al II-lea î.Cr. Avraam, Isaac și Iacov, Iosif și cei unsprezece frați ai săi trăiesc cu mult înainte de vremea lui Moise, care, la rândul său, e cu mult înaintea celor dintâi regi ai lui Israel: Saul, David și Solomon. În Geneza, strămoșii emigrează din Mesopotamia în țara făgăduită, dar continuă să aibă legături cu rudele din răsărit. Se mută în Egipt într-o perioadă de foamete, după ce Iosif se

dusese înaintea lor ca sclav și ajunsese funcționar egiptean de rang înalt. Însemnările cronologice din Vechiul Testament sugerează că ar trebui să ne imaginăm aceste întâmplări ca având loc probabil în secolul al XIV-lea î.Cr. Poporul se întoarce în țara făgăduită, de această dată dinspre vest, din Egipt, sub călăuzirea lui Moise; după ce rătăcește în deșert patruzeci de ani, primind cele Zece Porunci și celelalte legi, în cele din urmă intră în țară avându-l în frunte pe Iosua. Până prin secolul al XI-lea s-a statornicit în țară, condus de cei pe care Vechiul Testament îi numește „judecători“, căpetenii tribale care au ajuns să cârmuiască întregul Israel. Judecătorii înfruntă rezistența altor populații locale, ca madianiții. Însă prima provocare majoră sunt filistenii, venetici stabiliți în vestul țării (unde se află acum Fâșia Gaza). Un lider local, Saul, se dovedește la înălțimea situației, îi respinge pe filistenii și devine primul rege al tuturor triburilor din nordul țării, cu excepția tribului sudic al lui Iuda. Când Saul cade răpus într-o bătălie cu filistenii, David, un iudeu din Betleem, preia conducerea și unește Iuda și Israelul într-un singur regat cu capitala la Ierusalim. Unirea e instabilă și generează în permanență tensiuni. Sub David și Solomon, fiul său, Israelul se extinde dominând mici populații învecinate, ca Moab, Amon, Edom și chiar Aram (actuala Siria), și putem vorbi despre un imperiu israelit. Tot Solomon construiește în Ierusalim un templu regal, centru al cultului închinat lui Dumnezeu.

Acesta este punctul culminant al istoriei lui Israel, din punctul de vedere al Vechiului Testament. După moartea lui Solomon, vechea dezbinare nord-sud iese iarăși la suprafață și se formează două regate, Iuda și regatul nordic al lui Israel, desemnat uneori ca Efraim, după numele principalului trib care se stabilise în zona acoperită de stat. Iuda îi interesează de fapt pe autorii veterotestamentari care (putem bănuși) au trăit mai cu seamă la Ierusalim. Există totuși și istorisiri despre nord, ca basmele despre profeții Ilie și Elisei, activi sub diverși regi nordici din secolul al IX-lea, inclusiv vestitul Ahab și regina lui, Izabela, pe care a doua carte veterotestamentară a Regilor îi socotește apostatați de la adevărata religie israelită și adoratori ai zeului Baal. Pe tot parcursul secolului, Israel se află permanent în război cu Aram, fără un rezultat definitiv, însă în secolul al VIII-lea puterea în ascensiune a Asiriei, cu capitala la Ninive (în apropiere de orașul modern Mosul), nimicește regatul nordic.

Și împăratul Asiriei a străbătut toată țara și s-a suit împotriva Samariei, pe care a împresurat-o timp de trei ani. În al nouălea an al lui Osea, împăratul Asiriei a luat Samaria și a dus pe Israel în robie în Asiria (2 Regi 17:5-6).

Iuda supraviețuiește, ne spune Biblia, ca un minuscul stat independent, până la începutul secolului al VI-lea, când cade la rândul său în mâinile babilonienilor, care au luat între timp locul Asiriei. Templul e distrus, iar teritoriul pustiit. Așa începe exilul iudaic, întreaga clasă conducătoare fiind executată sau strămutată în Imperiul Babilonian, doar „câțiva dintre cei mai săraci din țară“ (2 Regi 25:12) fiind lăsați pe loc.

Vechiul Testament vorbește despre o seamă de personalități importante din epoca exilului, în special Ieremia și Ezechiel, însă nu ne spune prea multe despre ce au făcut sau îndurat exilații în genere. Mai târziu, în secolul al VI-lea, cucerirea Babilonului sub ultimul său rege, Nabonid, de către monarhul persan Cyrus cel Mare aduce o schimbare a politicii imperiale, iar popoarelor exilate li se permite să se întoarcă în patriile lor.

Așa vorbește Cyrus, împăratul perșilor: „Domnul Dumnezeu al cerurilor mi-a dat toate împărățiile pământului și mi-a poruncit să-I zidesc o casă la Ierusalim, în Iuda. Cine dintre voi este din poporul Lui? Dumnezeu al lui să fie cu el și să se suie la Ierusalim, în Iuda, și să zidească acolo Casa Domnului Dumnezeului lui Israel!“¹ (Ezra 1:2–3)

În consecință, o mulțime de evrei se întorc în Iuda și încep să reconstruiască Templul (de obicei numit al Doilea Templu, pentru a-l distinge de cel original, clădit de Solomon). Despre câteva dintre activitățile lor citim în cărțile Ezra și Neemia, care îi înfățișează reglementând viața iudaică în conformitate cu Tora – marea carte de legi dată de Dumnezeu, pe care aici ar trebui s-o înțelegem probabil ca referindu-se la Pentateuh. După Neemia, nu mai aflăm multe despre perioada persană, iar Vechiul Testament lasă impresia că istoria semnificativă a lui Israel, călăuzit de Dumnezeu al său, s-a încheiat. Doar cartea Esterei pretinde că povestește despre viața evreilor sub perși.

Persia a fost cucerită de Alexandru cel Mare (la sfârșitul secolului al IV-lea, în 333 î.Cr., în Bătălia de la Issos) și mai multe informații despre viața evreilor sub succesorii acestuia se găsesc în cărțile Macabeilor.² Din ele aflăm că la începutul secolului al II-lea d.Cr. un succesori al lui Alexandru, Antioh IV Epiphanes, a încercat să stârpească iudaismul, dar i s-au împotrivit Iuda Macabeul și frații lui.

---

1. Citatul este în ghilimele pentru că se pretinde un decret dat de Cyrus, deși faptul că face referire la Iahve („Domnul“) ar trebui să îl facă îndoielnic.

2. Incluse în Vechiul Testament catolic, dar nu în Biblia evreilor sau protestanților, aceștia din urmă mutându-le în Apocrif.